

1.

Svega dvjesto godina prije rodio se Abdulah Veladar iz Strgačine kod Tuzle, ali je tada imao drugo ime, sličnog značenja, i zvao se Johannes Chrysostomus Wolfgangus Theophilus Mozart, a i Strgačina kod Tuzle se tada drukčije zvala, a slično: Salzburg! Ponovit će se to čudo opet za dvjesto godina, ali će tada, bit će, imati neko drugo ime, Bogoljub, ili tako nekako, a i grad će se, vjerovatno, zvati po soli, možda Salea, Ciudad Salada, Salty City ili slično..., ali to je već neka druga priča.

Ova govori o Abdulahu Veladaru iz Strgačine koji je ispunio svoj usud, čineći sve da ga izbjegne; a zaista se od sudbine ne može pobjeći. Kažu da je još u embriju poskakivao u ritmu tam–tama i puštao neke neobične zvuke, a kada je u ranu zimu 1980. pregrizao pupčanu vrpцу i prijevremeno napustio posteljicu majke Hatidže Veladar, rođene Kurspahić, kao njeno jedino dijete, bio je spreman za prvi nastup, više kao izvođač nego kao kompozitor. Govore da je njegov glas s lakoćom dostizao raspon od dvije oktave, a prije nego je prohodao imao je zgotovljenu muziku za operu koja je samo čekala libreto, u što bi bilo teško povjerovati da je u pitanju neko drugi. U trećoj godini je zapisivao note, a slova tek u šestoj; s arapskim brojevima se odmalena dobro snalazio, posebno u sabiranju i dijeljenju, što će ga kasnije pratiti kao grijeh, ali oca je najviše uznemiravalo što ćirilčno pismo nije nikada savladao kako treba.

Žalio se da je prije (?) imao bolje uslove za rad i, ako hoće biti još bolji, onda mu umjesto kozjeg mijeha i žice od konjskog repa moraju priuštiti, ako ne klavir, barem pijanino. Tako je u Strgačinu krajem osamdesetih, u nevrjeme, stigao prvi pijanino iz Travnika, kupljen tog proljetnog Bajrama od kurbana zaklanih s Božijim imenom na usnama, a završit će neslavno, u zbjegu, svega nekoliko godina kasnije kada će biti isječen na treščice za

potpalu mokre grabovine. Ljudi su se čudili tom ormaru koji nije mogao poslužiti ničem poznatom i u koji nisi mogao naslagati ni gaće, ni nakurnjake, ni košulje za zimu, ali je iz tog namještaja od mahagonija zaista pod dječijim prstima znao dopirati zvuk koji je milovao dušu.

“Krasno! Krasno!” govorili su seljani, gledajući derište kako prebire po tipkama koje su im ličile na zube Onog Abdulaha Veladara, pod stare dane.

“Ipak, više mi se sviđa moja šargija, nekako lakše dopre. Čak su i gusle razumljivije od tog stola za jedno.”

Ljutnja seljana dobi na značaju zapravo tek na svadbi nekog rođaka koji se također prezivao Veladar, ali je izrodu, mimo ostalih, bilo ime Vehbija, pa kada su mladenci zaigrali kolo, sitno i drmoguzno, nije im se nikako dopala muzička podloga koju su činili zvuci pijanina, jedva čujni za tu livadu kojoj se odjek od brda vraćao sa zakašnjenjem od pola sata, kao voz za Brčko. Uglavnom, nastup malog Abdulaha Veladara pozdraviše burnim aplauzom i raznim jemecima, utrkujući se u pohvalama muzici koju nisu razumjeli, ali niko u Strgačini nije htio da zbog toga ispadne neuk i seljačina. Nadaleko se čulo o tom nerazumljivom i zato veličanstvenom nastupu bepčeta od šest godina koje vješto ručicama lupa po tipkama, nalik zubima starog Veladara, pa počеше zakazivati nastupe za mevlude i tevhide jer su bili dovoljno žalosni i ozbiljni, ili barem nerazumljivi. Dobar glas se proširi nadaleko pa neki ponudiše da u njihovo ime, za razumnu polovinu zarade, dogovaraju svirke širom Bosne.

“Svirke?! To nipošto nisu svirke”, obrecnuli bi se i otac i sin Veladar, ali ljudi vole podcjenjivanje svega što ne razumiju i za njih su ti muzički performansi bili i ostali nešto što se, u odsustvu preciznog imena, oduvijek naziva – svirkom; a Veladari neka u svoju odbranu pričaju šta god hoće!

Ni oni udaljeniji ni oni bliži ostalom svijetu nisu razumijevali te čudne tonove iz ormara, zapravo ih nisu ni čuli kako treba, ali nisu oskudijevali u pohvalama, nastojeći da ne oponiraju odušev-

ljenoj većini i u svemu budu na tragu novostima iz bijelog svijeta koje mali Abdulah Veladar navješćuje.

“Šta je bilo prije nas, ako je bilo!?” pitao se Abdulahov otac, Abdulah, kojem su komšije prigovarale da, dajući svoje ime sinu, hoće da naštikla njegov život na svoj i da nadživi svoga babu Abdulaha koji ga je dobio u devedesetoj kao prvo koje je priznao za svoje, a i to samo zato da bi se mogao hvalisati kako je još prčevit jarac. Prvo, od ko zna koliko dječurlije koju su u susjednim selima, od Zločudaca i Mrakaja, pa sve tamo do Mećavnika i Vrtulja, mogli prepoznavati po cotanju na desnu nogu.

“Kada ‘prije nas’?!” ponovio je Abdulah, Abdulahov otac, sin Onog Abdulaha Veladara.

“Onog”, to je više bilo ime, nego pokazna zamjenica jer u porodici u kojoj su se, od vremena kada se korijeni vuku, sva muška djeca zvala Abdulah – rob Božiji, morao se zasluživati nadimak da bi se ljudi mogli po nečemu razlikovati, osim po svemu ostalom. Ko zna gdje je sve Onaj Abdulah ostavljao svoje sjemene tragove, gdje je sve zaskakao snaše, bludnice i udovice, obloguze i kržljavice, begovice i bijednice, sitnopičaste i oblaporne, ažbahe i rospije, sa sisama k'o limun i k'o lubenica, radodajke i putene; samo Abdulahovoj majci bijaše prvi i jedini pa ga je zato valjda i priznao, siguran da ga nije namagarčila; i kljaste je volio, pogotovo kljaste, bez razlike, jer i nema razlike, a i postale su znak raspoznavanja njegove od tuđe djece.

Moj Bože, gdje je taj sve zapišavao teritoriju, sve do Mađarske i u njoj Pešte, i segedinskih kupleraja iz kojih je dohvaćao daleke Moldavke, Ukrajinke i Mongolke jer bi inače do njih morao daleko i skupo putovati; ovako ih je, uz šaku forinti, sve imao na gomili pa bi boravio po mjesec dana dok ih sve ne bi obišao, a neke i triput.

Drugi su, a nije on, govorili da možda zapravo ipak ide na Ćabu, ili barem na Umru, baš mu mjesec dana, i više, treba da ode, bude i dođe, ali istina je da nikada nije rekao da je postao hadžija, niti se odazivao na to časno oslovljavanje; a nije bio ni

bedel jer nije se s tim šaliti! Ali jeste bio na pročišćenju duše i tijela, na neki način, jer tamo gdje je išao svake godine u isto vrijeme, i jeste bilo mjesto dostojno obožavanja i svake žrtve. Skupljao bi snagu tokom godine za taj mjesec ljubavi; mjesec dostojan cijelog života, a ne samo jednog od dvanaest, što su dijelili jedno od drugog proljeća.

Jednom se zagledao u neku brinetu Izoldu, iako samo Bog zna kako se stvarno zvala, naklatio joj se iz noći u noć, a i ona njemu, ali to je bila i ljubimica izvjesnog Zoltana Sabe, glumca široke geste, pa je jednom usred nekog četvrtka, kada je pripadala samo Sabi, morao iskakati gologuz kroz prozor pa preko krova i trijema bježati do dorata na kojem je, ne osvrćući se, ujutro dojahao do sela. Kada su ga ugledali kako bez pelengaća silazi s ata, saznali su bjelodano zašto ga one toliko hoće, i poštene i bestidnice, jer mu je kita, jednooka kao Kiklop, glavom lupala o lijevo koljeno. Potvrdili su se glasovi koji su se širili o njemu naočigled, iako ih, do tada, nije ni potvrđivao ni nijekao, kao da njegove prednosti i nisu tu, nego u lijepom ophođenju i manirima kojima se prema zadnjoj rospiji odnosio kao prema bjeloputoj grofici i dami. Recitovao im je nerazumljivu poeziju na dalekim jezicima koje ni sam nije znao, i koji ne postoje, ali je riječi izgovarao s pauzama i dubokim glasom, sjetno, pa im se i značenje gubilo u načinu, a sve su u tim mumljanjima prepoznavale samo zov tetrijeba, a baš im je ta poruka bila važna.

Drugi put, u dalekom Talinu – grad se valjda tako nekako zvao, neobično, ili slično – udario je na obraz kćerki jedinici oskog gazde, pomalo debeljuckastoj i razrokoj, pa kada ih je ovaj zatekao u slami kako se prevrću bestidno – sad on na njoj, sad ona na njemu – izvadio je nož i saopćio mu datum svadbe ili datum smrti, neka bira. Jedva je nekako utekao poslije prve bračne noći, ali ga onaj gazda i dalje traži; a uvijek nađe onaj koji dovoljno strpljivo traži.

Šta je taj žena upropastio, haj–haj! A i one njega! Pa je po stare dane okrezavio i noću ustajao na bešiku deset puta, dok na njoj

ne bi zaspao i dočekaao bijela dana. Nijedna ga ne bi prepoznala, osim po nečem, toliko je bio propao. Ljudi nisu poput borova, uvijek zeleni; godine pritišću, životni sokovi sporije kolaju tijelom, sve se u čovjeku osipa, savija i vene; biva manje i sporije; i tiše, pa i kod najjačih; sve što mu je u mladosti bilo lagano postaje teško i nemoguće, valjda da podsjeti čovjeka kako je tu samo gost, slučajni prolaznik.

Obišao je Onaj Abdulah Veladar dosta daljina i vidio, što kao vojnik, što kao trgovac mirođijama, puno svijeta, ali od svih velikih gradova, bjelokosnih zgrada, fontana i parkova, pamti samo konačišta, plahte i škripave krevete, kao da mu ih nije bilo dosta oko sela, nego je htio zajahati i omliječiti cijeli svijet; toliko je taj čovjek ljubavi u sebi nosio.

Vodio je u tefer brižljivu evidenciju i upisivao nove trofeje odmah kada bi sišao s neke žene, još vruć, znojav i zadihan, sve u strahu da nešto ne pobrka i pogubi se u brojanju. Zapisivao im je i imena i godišta, ali pošto su vremenom postajala ista – Monika ili Eva ili Izabela ili Lejla... – odlučio je da njihovim lažnim imenima ne zagadi čitav spisak jer bi zburadi jedva dočekali da ga uhvate u maloj laži i ospore cijeli ljubavni podvig. U zavisti vjernih muževa uživao je isto kao i u tajnim odajama njihovih žena, jer šta je ulov ako ga ne pokažeš drugom lovcu?!

Jedno vrijeme je svakoj mjerio obim grudi i obim struka, ali je najposlije odustao jer je to tražilo nesrazmjerni trud, umjesto da ga uloži. Sve se na koncu svelo na puki broj, otkada je obustavio i osnovnu podjelu na crнке i brinete, jer su neki trgovci iz daleka, s Istoka, i još dalje, donijeli crvenkastu zemlju – knu ili kanu – kojom su ga nukale da im lažno opisuje kose. Nije podnosio laži koje su donosile novotarije, a u obmane je čudak svrstavao i sve mirise koji tijelo čine onakvim kakvo inače zaista nije – a zaista ne miriše kosa na kamilicu ni rodulja na ružino ulje! – pa ih je volio neokupane, zarasle, s mirisom znoja i ženskog slada.

“Njojzin miris mi baš prija, što ga sobom sama stvara, i neka je sva k'o od Boga što je dato, kako jest da jest, ne valja u to dirat!”

Znao je brojati samo do sto pa kada bi ispunio jednu kolonu, počinjao bi drugu i tako ured, postrojene kolone glinenih vojnika su se klatile i naslanjale jedna na drugu kao tarabe što se protežu preko brda i livada do u nedogled, kao da obujmuju golemo imaginje za koje bi i mladiću trebala četiri debela dana hoda.

Možda se još u embriju zametnuo lik Don Giovannija prema liku Onog Abdulaha, ali teško bi bilo ovom pameću razumjeti i povezati neke stvari koje su od ljudi skrivene velom.

Toliko o Onom Abdulahu, o kojem će još biti riječi ako se ukaže prilika, ali ovdje govorimo o malom Abdulahu Veladaru u čijem se tijelu ponovo rodio Johanes Chrysostomus Wolfgangus Theophilus Mozart, a sve ukazuje na to. On nam je važan, iako svijet uglavnom opstaje zahvaljujući onima kao što je Onaj.

“Teško je na jednoj žici izraziti svu lepeznu emocija i punoću zvuka”, govorio je tepajući mali Abdulah ocu, sinu Onog Abdulaha, o čijim podvizima zasad nećemo, a ako nekoga ipak zanima, eno mu neka je sluša i čudi joj se, i neka se divi tom rasipniku, ako išta razumije. Uostalom, dlaka iz konjskog repa je dobra za gudalo, ali kao žica razapeta nad mijehom nije ništa drugo nego obična žica razapeta nad mijehom! Nema ona glasa koji njemu treba pa da je zatežeš konjem i češljaš s kostrijeti, nećeš izvući plemenita tona.

Ocu je preostalo da se složi sa sinom, kao što mu je, uostalom, uvijek davao za pravo; taj dječak zna šta govori kada je riječ o nekim stvarima.

“Međutim... frula!”

“Frula?!” začudi se otac.

“Frula! Obična pastirska frula! Ona otvara neslućene mogućnosti za izraz. Istina, frula nije isto što i flauta, ali... kada se rodiš u ovim okolnostima... i frula je jako dobra.”

Abdulah Veladar je bio začuđen poređenjem frule i flaute, za koju njegov sin posve sigurno nije nikada čuo, a kamoli je vidio i slušao; stari je i vidio i slušao na koncertu Arsenija Dedića u Sarajevu, davno, ali taj događaj se desio prije Abdulahovog rođenja, puno prije.

Ipak, mali je rekao:

“Sjećam se flaute, pomalo liči na frulu, iako nije.”

“Ako bih ti odnekud nekad donio... flautu... znao bi je prepoznati?”

“Smiješno!”

“A svirati?”

“Itekako...”, reče mali. “Ne zaboravlja se to tako lako...”

“Sjećaš je... se?”

“Iako, više bih se volio dokopati violine, ili... eh... klavira!”

Stari Abdulah Veladar je osjećao neku vrstu straha, više od svojih pitanja nego od njegovih odgovora, pa je odustajao na vrijeme. Uvijek mu je bilo draže odustati nego istrajavati; a sve te ovdje podstiče da ni ne pokušavaš.

Jer, onaj ko u muziku svrstava ojkanje i zavijanje na pun Mjesec, onaj ko konjskim repom gudi po razapetoj mješini, mogao bi ostati nijem i gluhi pred tim šarenilom zvukova koje on čuje odnekud tako jasno. Prva reakcija bi mogla biti nepovoljna i zazvala bi san usred zapleta jer tako se ovdje brane pred tuđim i nepoznatim – zažmure, dlanovima pokriju uši i broje ovce dok ih ne savlada san. Kada se prenu iz sna, čude se svemu što vide jer su očekivali ono što su ostavili prije spavanja, a ne ono što ih je dočekalo kada su se razbudili. Zatečeni – zijevaju. Treba im nešto vremena da shvate okolnosti koje su se promijenile dok su oni sanjali snove koje su, pogledavši kroz prozor, namah zaboravili.

Zato je najbolje da se vežu za Uvertiru, ona je puno kraća, gotova je još prije nego otežaju kapci, a osim toga, ponajprije se u njoj ogleda čudo; ne kažu džaba stari ljudi kako ne moraš popiti čitav Guber da bi mu znao ukus, nego koliko na dlan uhvatiš sa istog izvora koji se račva na bijelu i crvenu vodu; bijelu za oči, crvenu za krv.